

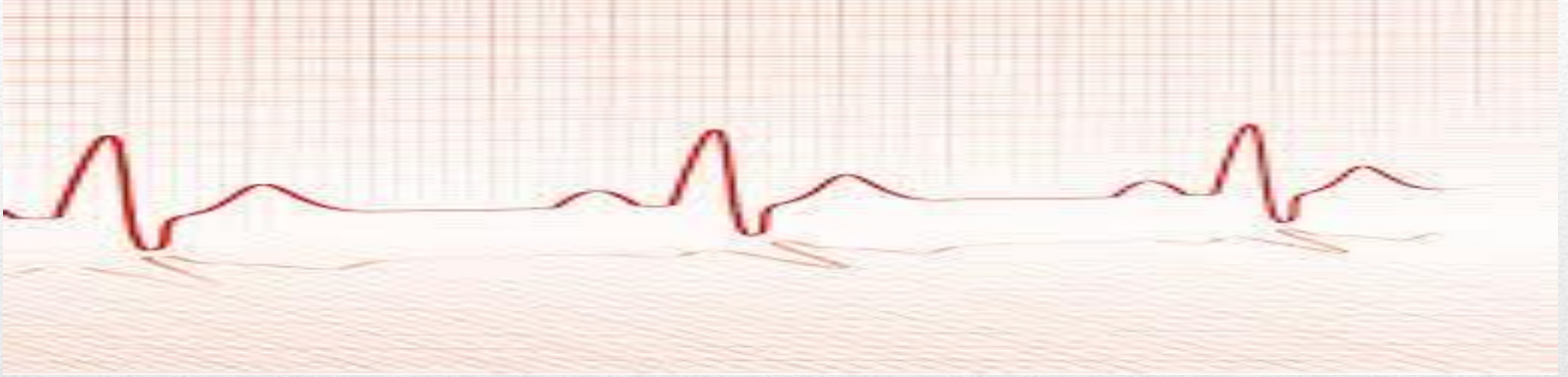

Sağlık Hizmeti Sunumunda Savunmasız / Örselenebilir Gruplara Yaklaşım

Dr. Şükrü Keleş, PhD

Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

Sunum akışı

- Sağlık hizmet sunumunun amacı nedir?
- Savunmasız/Örselenebilir gruplar
- UNESCO Biyoetik ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (2005)

- ## üç soru:

- Sağlık hizmeti üretici bir etkinliktir.
- Bireylerin sağlık hizmetine ihtiyaç duymaları durumunda ‘sağlık hizmetine erişimin’ önünde yer alan engellerin sorgulanması etik açıdan önemli ve gereklidir.

Sağlık hizmetinin amacı nedir?

- Hastayı tedavi etmek !?
- İnsanları sağlıklı tutmak !?
- İnsanları işyerinde tutmak !?

**Sağlık hizmeti
ne için vardır?**

- Herkese açık mı?
- İhtiyacı olanların erişimi olanaklı mı?
- Yakınlarımızı da kapsar mı?

Sağlık hizmeti kimler için vardır?

- (...) insanların sağlıklı olmasını isteriz.
- (...) insanlara yardımcı olan etkili bir sağlık sistemi isteriz.
- (...) ihtiyaç duyan kişileri tedavi etmek isteriz.

Aslında...

- **Hepimiz savunmasız mıyız!?**

‘Savunmasız’ terimi özenli kullanılmalıdır.

3 Mayıs 2017 Çarşamba

Bazılarımız diğerklerine kıyasla biraz daha fazla **savunmasız** olabilir;

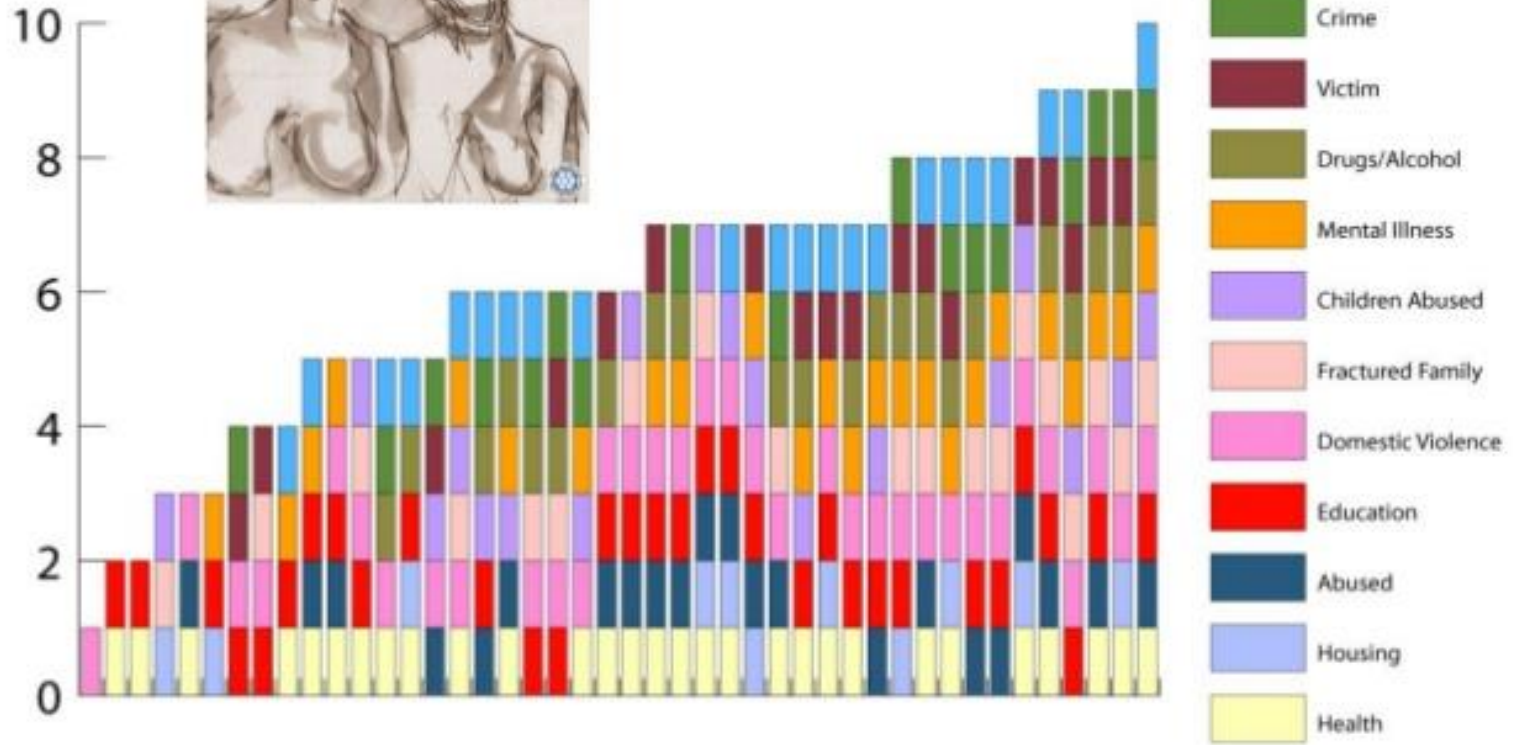
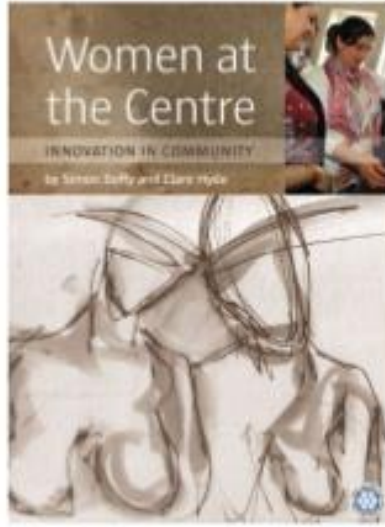

....fakat bu durum bizim **farklılıklar**ımız nedeniyle meydana gelmez.

Savunmasız...

- Bunun nedeni, farklılıklarımızın başkaları tarafından nasıl algılandığıyla ilgilidir.

Savunmasızlık nasıl gelişiyor?

- Savunmasızlık insan doğasının bir niteliğidir.
- “Savunmasız gruplar [*ing*: vulnerable populations]" terimi genellikle "risk altındaki gruplar [*ing*: groups at risk]" ile eş anlamlıdır.

Savunmasızlık / Savunmasız Gruplar

- Belmont Raporu (1978)
- İnsan Denekleri İçeren Biyomedikal Araştırmalara yönelik Uluslararası Etik Yönergeleri (2002) / [Uluslararası Tıp Bilim Örgütleri Konseyi (CIOMS)]
- Helsinki Bildirgesi (2008)

Savunmasızlık...

- Sınırlı kaynaklar
- Ekonomik etkenler (Yoksulluk ve ilişkili olumsuz çevre koşulları ve yetersiz beslenme)
- Eğitim (Akılcı seçim yapabilme)
- Sosyal (Destek sistemi-Sigorta)
- Sağlık Durumu (Fiziksel, biyolojik ve psikolojik iyilik)

Savunmasızlık çok boyutludur.

- Sağlık göstergeleri kötü olan
- Sağlık hizmetlerine erişimle ilgili sorun yaşayanlar
- Çoklu risk faktörlerine maruz kalanlar

Savunmasız gruplar...

- Savunmasız gruplar nitelikli sağlık hizmetlerine erişimde sağlık eşitsizliklerine maruz kalabilirler.

Sağlıkte eşitsizlik...!

- Yaş, cinsiyet, ırk, etnisite, eğitim, gelir, sakatlık, cinsel yönelim veya coğrafyaya göre bakım kalitesindeki ve sağlık sonuçlarındaki eşitsizlikler:

- Hasta düzeyinde faktörler
- Sağlayıcı düzeyinde faktörler
- Sistem faktörleri
- Sosyal ve politik faktörler

Sağlıkta eşitsizlik...!

- Bu bildirge, biyoetik açısından evrensel bir bakış açısı geliştirmek amaçlı ilk girişimi temsil etmektedir.
- Beyanname, "savunmasızlık" veya "insanların savunmasızlığı" terimlerinin bir tanımını içermemektedir.

Biyoetik ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (2005)

Madde 1 Kapsam

- Bu Bildirge, ilgili sosyal, hukuk ve çevre boyutları da dikkate alınarak tıp, yaşam bilimleri ve insanlar üzerinde uygulanan diğer teknolojiler konusundaki etik hususları ele almaktadır.

Biyoetik ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (2005)

Madde 1 Kapsam

- Bu Bildirge Devletlere yöneliktir. Uygun ve ilgili durumlarda ayrıca bireyler, gruplar, topluluklar, kurumlar ile kamu ve özel kuruluşların kararları ve uygulamaları konusunda rehberlik sağlamaktadır.

Biyoetik ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (2005)

Madde 8 Kapsam

- Bilimsel bilgiler, tıbbi uygulamalar ve ilişkili teknolojilerin uygulanması ve geliştirilmesinde insanların hassasiyeti göz önüne alınmalıdır. Özel hassasiyetleri olan bireyler ve gruplar korunmalı ve bu bireylerin kişisel saygınlığı göz önünde tutulmalıdır.

Biyoetik ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (2005)

Madde 8

- **İnsan savunmasızlığına & kişisel bütünlüğüne saygı ilkelerini** temel bir değer olarak kutsal saymaktadır.

-Unesco Uluslararası Biyoetik (IBC) Komitesi

**Biyoetik ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
(2005)**

- Kadın ve Kız Çocuklarına Özel Savunmasızlık Durumları

Unesco Uluslararası Biyoetik (IBC) Komitesi

- İnsan olma durumu savunmasızlığı çağrıştırır.
- İnsanın fiziksel ve zihinsel bütünlüğü yaralanmaya açıktır.

“Özel Savunmasızlığın” Belirleyicileri

- Bazı insan grupları statülerinden ötürü savunmasızdır.

“Özel Savunmasızlığın” Belirleyicileri

- **Sağlık Hizmetlerine Erişim**

- Gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluk
- Gelişmiş ülkelerdeki dezavantajlı insanlar
- Göçmenler

Sağlık Hizmeti Ortamında Savunmasızlık

Göçmenler

3 Mayıs 2017 Çarşamba

DTB, Ottawa

Mültecilere Yönelik Sağlık Hizmetleri Açıklaması (1998)

- Hekimlerin hastanın sivil ya da siyasi statüsü ne olursa olsun bu kişiye gerekli hizmeti sunma görevleri vardır ve hükümetlerin hastaların bu haklarını ihlal etmemesi, hekimlerin tedaviyi salt klinik ihtiyaçlar temelinde yürütme yükümlülüklerine müdahaleden kaçınması gerekir.

DTB Göçmenler ve Mülteciler İle İlgili Tutum Belgesi. Taipei, Ekim 2016

- **Sağlık Hizmetinin Sağlanması**

- Çocuklarda HIV enfeksiyonu

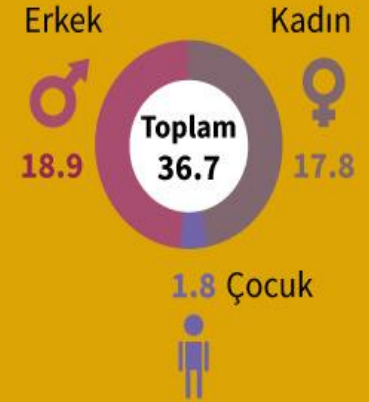
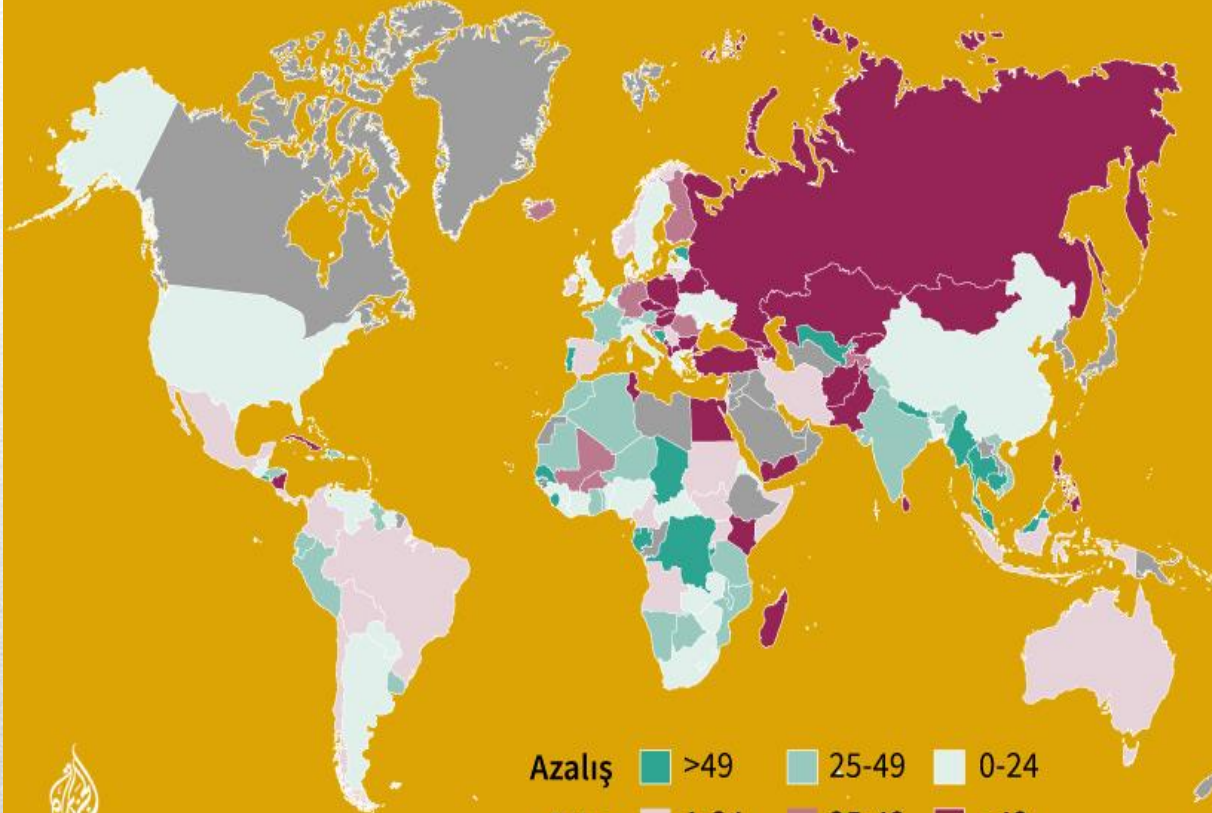
- Adaletsiz kaynak dağılımı

Sağlık Hizmeti Ortamında Savunmasızlık

AIDS: Hâlâ önemli bir tehdit

► 2005'ten 2015'e yetişkinler arasında yeni HIV vak'aları

► HIV ile yaşayan insan sayısı
(Milyon)

► AIDS'e bağlı ölümler
2015'te (Milyon)

Kaynak: UNAIDS

Azalış >49 25-49 0-24

Artış 1-24 25-49 <49

15 yaş ve üstü (Yüzde)

Veri yok

© AFP

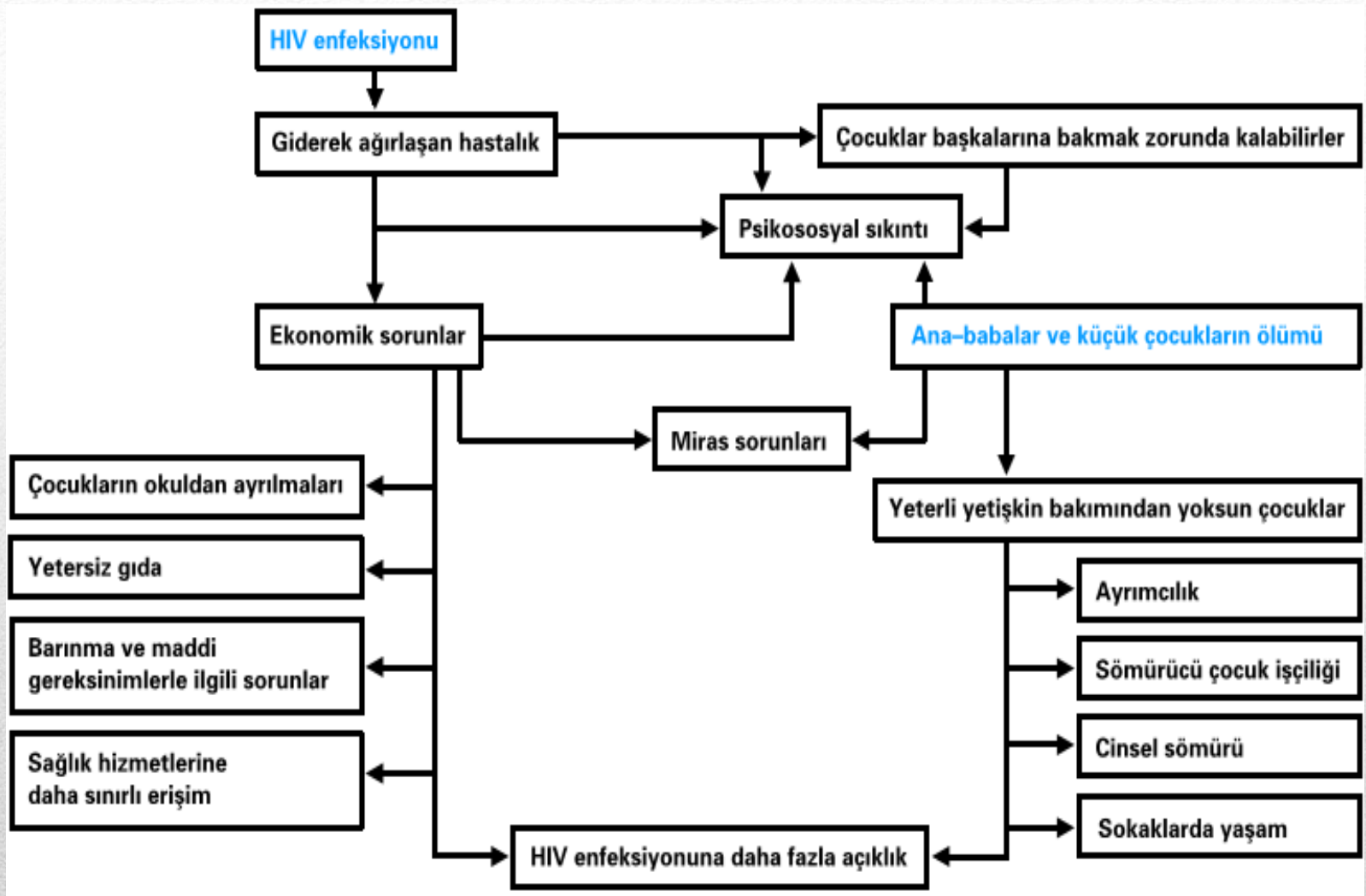
Savunmasızlığın niteliği: Gelişmekte Olan ülkelerde ki yoksullar

3 Mayıs 2017 Çarşamba

Savunmasızlığın niteliği: Hastaların eğitim düzeyi yüksek!

3 Mayıs 2017 Çarşamba

Savunmasızlığın niteliği : Hastaların neredeyse yarısı tedavi olmuyor!

- Devletler tüm vatandaşlara yeterli sağlık bakımını adaletli bir biçimde ve ayrımcılık yapmadan sağlayan, sağlam kaynaklara sahip bir sağlık hizmeti sistemi kurmalıdır.

Savunmasızlığın niteliği: Adaletsiz kaynak dağılımı

■ Sağlık hizmetinde eşitsiz güç ilişkisi

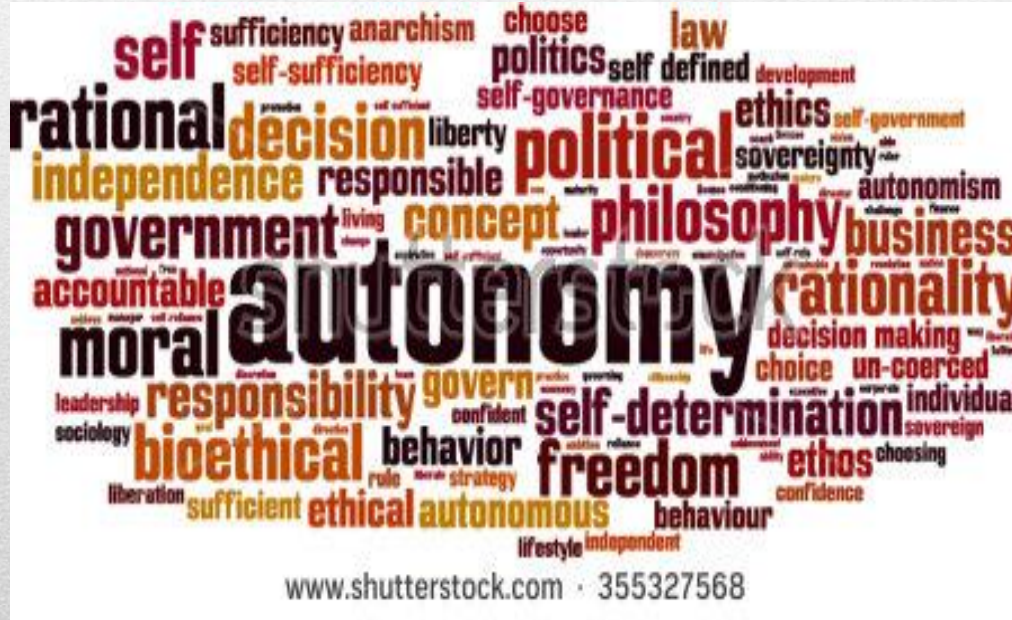
➤ Hastanın kararlarına saygısızlık

➤ Mesleki çıkar

Sağlık Hizmeti Ortamında Savunmasızlık

3 Mayıs 2017 Çarşamba

Tedavi olmayı reddetme hakkına saygı gösterilmesi de dahil olmak üzere, hastanın bütünlüğünü koruma gerekliliğinin güçlendirilmesi

Savunmasızlığın niteliği: Hastanın kararlarına saygısızlık

- Araştırmalarda ifte standart
- Koşullu hibe
- Usulsüz araştırmalar
- Sosyal savunmasızlık
- Araştırma eksikliğinin bir sonucu olarak savunmasızlık

İnsanlar Üzerindeki Araştırmalarda Savunmasızlık

- Aşı geliştirme çalışmalarında hedeflenen hastalığın, salgın boyutlarına ulaştığı gelişmekte olan bir vatandaşları üzerinde denenmesi!

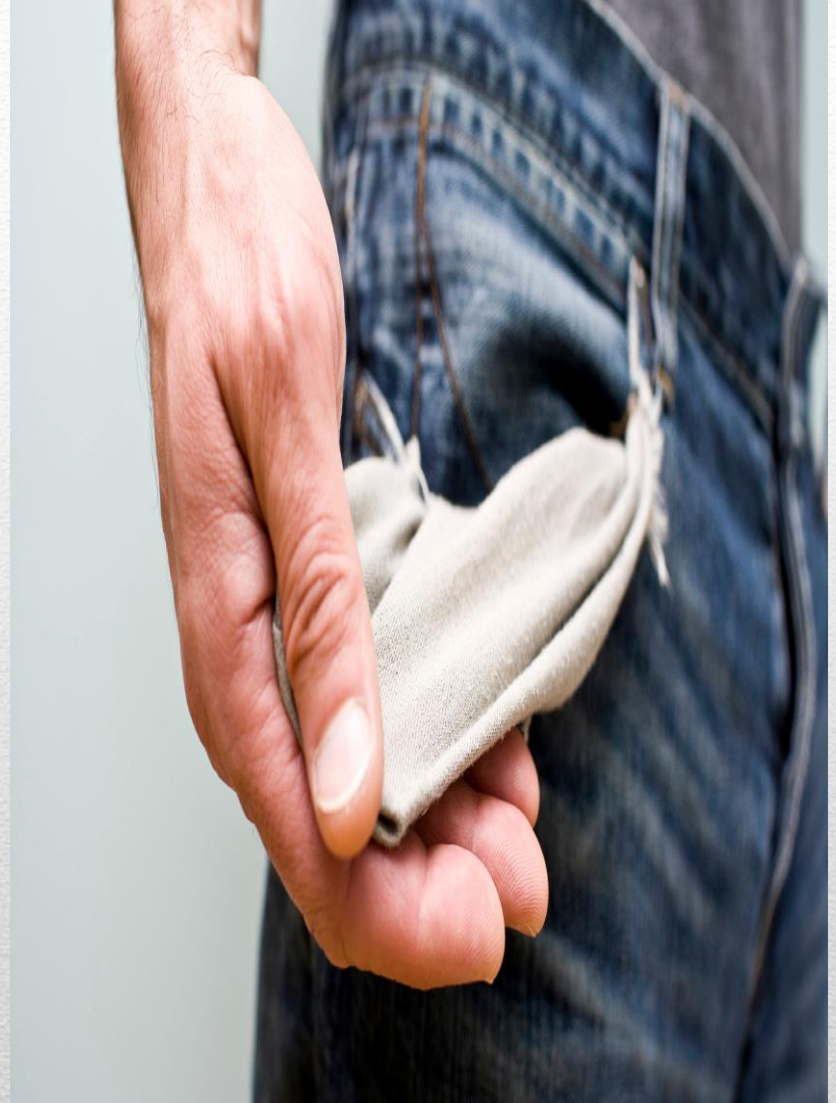
Savunmasızlığın niteliği: Araştırmalarda çifte standart

- Uluslararası yardım paketlerinin savaş mağduru bir ÷lkeye gönderilmesi.
- Antibiyotiklerin ve test edilmemiş, ruhsatlandırılmamış bir ilacın sonuçlarının izlenip neticeyi ilacı hibe edene bildirmesi şartı konulduğu durumlarda.

Savunmasızlığın niteliği: Koşullu hibe

- Yaygın toplumsal yoksulluk
- Araştırmaya katılmaya ilişkin zorlama potansiyeline sahip teşvikler

Savunmasızlığın niteliği: Sosyal savunmasızlık

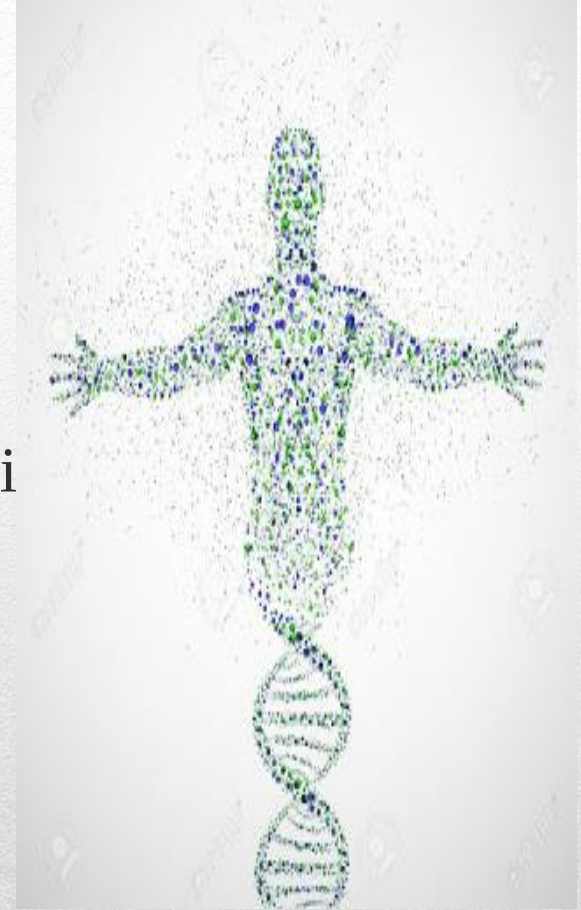
3 Mayıs 2017 Çarşamba

- Herkesin bilimsel ilerlemeler ve uygulamalardan yararlanma hakkının tanınması esastır.

Savunmasızlığın niteliği: Araştırma eksikliğinin bir sonucu olarak savunmasızlık

- Yaftalanma
- Haksız Baskı
- Olgunlaşmamış teknoloji uygulamaları
- Genetik bilgiler ve hasta mahremiyeti
- Öngörülemeyen riskler
- Genetik verilerin onam alınmadan toplanması

Biyomedikal Bilimlerdeki Yeni Teknolojilerin Geliştirilmesinde ve Uygulanmasında Savunmasızlık

- Araştırmanın amacından saparak, araştırmaya katılan ‘bir grubun’ (cezaevi üyeleri) sosyal ayrımcılığa uğraması, mağdur edilmesi

Savunmasızlığın niteliği: Yaftalama

- Hastanın, araştırma katılımcısının genetik bilgilerinin bir başkasına ifşa edilmesi

Savunmasızlığın niteliği: Genetik bilgiler ve hasta mahremiyeti

- Biyoetik ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (2005)
- İnsan savunmasızlığı & kişisel bütünlüğüne saygı ilkesi
Unesco Uluslararası Biyoetik Komitesi (IBC) Raporu
- <http://www.deontoloji.hacettepe.edu.tr/index.php>
- <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/Default.php>
- <http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/dtb-6362.html>

Kaynakça:

Teşekkür ederim.

3 Mayıs 2017 Çarşamba